

Сучасна бібліотека в інноваційному освітньому просторі

Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної конференції

14–15 березня 2013 року

Луганськ – 2013

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”

Сучасна бібліотека в інноваційному освітньому просторі

*Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної конференції
14–15 березня 2013 року*

Луганськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2013

УДК [027.7:021.2] (06)
ББК78.347.57я43+78.305.8я43
С91

Сучасна бібліотека в інноваційному
С91 освітньому просторі : матеріали II Всеукраїнської
наук.-практ. конф. (14-15 березня 2013 року,
м. Луганськ) / ред. кол.: Ж. В. Марфіна,
О. В. Бикова, К. А. Зладюшкіна. – Луганськ :
Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. –
308 с.

У матеріалах II Всеукраїнської науково-практичної конференції висвітлено роль бібліотек вищих навчальних закладів у забезпеченні якості освітнього процесу розглянуто проблеми автоматизації основних бібліотечних процесів та шляхи їх вирішення, представлено нові форми й методи формування інформаційної культури, користувачів, а також організації внутрішньобібліотечної системи підвищення кваліфікації кадрів.

УДК [027.7:021.2] (06)
ББК78.347.57я43+78.305.8я43

©ДЗ „ЛНУ імені
Тараса Шевченка”, 2013

– Назва з титул. екрану. **2. Агеев Э. В.** Управління якістю : навч.-метод. посіб. для самостійної роботи по вивченню дисципліни. – Львів : Новий світ – 2000, 2010. – 240 с. **3. Ахмадова А.** Менеджмент качества и библиотека : учебно-практическое пособие / Ю. А. Ахмадова, Е. А. Галимова. – М. : Либерей-Библинформ, 2007. – 88 с. – (Библиотекарь и время. XXI век ; № 55). **4. Векслер Е. М.** Менеджмент якості : навч. посіб. / Е. М. Векслер, В. М. Рифа, Л. Ф. Василевич. – К. : Професіонал, 2008. – 320 с. **5. Момот О. І.** Менеджмент якості та елементи системи якості : підручник / О. І. Момот – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 368 с.

О. В. Єпіфанова, В. В. Савельєва

(Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля)

Формування повнотекстових баз даних на основі АІБС „УФД/Бібліотека”

З 1998 року в Науковій бібліотеці СХУ ім. В. Даля розпочалася автоматизація бібліотечно-бібліографічних процесів. Для цього була створена локальна мережа, що об'єднувала спочатку всього 5 комп'ютерів, яка функціонує і в даний момент і налічує 35 комп'ютерів. Першою програмою, з якою працювала бібліотека, була автоматизована бібліотечна інформаційна система „MARK”. Первинним завданням, як і для більшості бібліотек в той час, було створення електронного каталогу. Було вирішено розпочати з електронного каталогу нових надходжень документів. У 2001 році перейшли до нової автоматизованої інформаційної бібліотечної системи „УФД/Бібліотека”.

У вузах України використовуються різні автоматизовані інформаційні бібліотечні системи (АІБС) – ALEPH, IPBIS, UNILIB та інші. З декількох систем була обрана саме „УФД/Бібліотека”, тому що вона, крім того, що відповідає міжнародним стандартам, підтримує формати USMARC і UNIMARC, надає, на нашу думку, більше можливостей для

автоматизації бібліотечних процесів. Розробником цієї програми є Український фондний дім, це український інформаційний продукт, який інстальований в багатьох вищих навчальних закладах України (більш ніж у 170) та в бібліотеках інших систем та відомств (більш за 200 впроваджень в Україні). Програма має сучасний інтерфейс, орієнтована на роботу в комп'ютерній мережі, на велику кількість користувачів. Система побудована за архітектурою клієнт-сервер, базується на управлінні базами даних, які підтримують стандарт SQL.

В програмі передбачена можливість експорту-імпорту інформації, що дозволило нам експортувати базу даних із АІБС „MARK” в нове програмне середовище. Треба відзначити і велику роботу, яку провели співробітники бібліотеки після конвертації записів із однієї програми в іншу. Це корегування та редагування бібліографічних записів документів, відновлення відсутніх бібліографічних даних про документи.

Зараз ми вже точно знаємо, що не помилилися з вибором АІБС і до теперішнього моменту комплексна автоматизація охоплює всі сторони діяльності бібліотеки:

- адміністрування;
- комплектування, каталогізація та систематизація документів;
- створення комплексу каталожних карток (відповідно до ДСТУ);
- створення та ведення електронних каталогів та повнотекстових баз даних;
- ведення бази даних періодичних видань з аналітичним описом статей;
- обслуговування читачів;
- контроль забезпеченості літературою дисциплін, що викладаються в університеті;
- багатофункціональний пошук за будь-якими критеріями;
- автоматичний облік місцезнаходження книги з використанням штрихкової технології;
- облік бібліотечних фондів;

- формування та друк вихідних форм у форматах XML, HTML, Excel;
- підтримка форматів USMARK, UNIMARK;
- статистика;
- віддалений доступ до ЕК через web-сервер.

Сучасний стан освіти висуває нові вимоги до функціонування вузівської бібліотеки. Зараз вона розглядається як відкрита система, що обмінюється інформацією з навколишнім середовищем. Зміна інформаційних потреб користувачів, впровадження автоматизованих технологій кардинально змінила політику, напрямки і можливості бібліотечного обслуговування, та й бібліотечної роботи в цілому.

Діяльність бібліотеки вищого навчального закладу (ВНЗ) має свої особливості і орієнтована на виконання основної функції – інформаційне забезпечення освітньої, наукової, виховної, культурно-просвітницької та іншої діяльності вишу, самостійної роботи студентів та надання користувачеві різних сучасних сервісів. Вузівська бібліотека перетворилася в інформаційно-освітній центр, що відкриває доступ і формує вміння та навички орієнтування в інформаційному середовищі. Особлива увага приділяється формуванню у бібліотеках електронних інформаційних ресурсів.

Наукова бібліотека (НБ) СНУ ім. В. Даля не стала винятком. Робота з формування електронних інформаційних ресурсів у нас ведеться в наступних напрямках:

- комплектування фонду бібліотеки електронними (CD, DVD) носіями (книги, довідники, навчальні програми, навчальні фільми, додатки до періодичних видань, книг тощо);
- використання електронних ресурсів інших бібліотек та інформаційних центрів (електронних каталогів, баз даних, бібліотечних систем). Прикладом також може бути організація тестових доступів до ресурсів;
- використання відкритих електронних ресурсів мережі Internet (матеріали, вільно розміщені в мережі на сайтах і порталах різноманітних установ та організацій);
- створення власних повнотекстових баз даних (БД).

Створення повнотекстових БД в нашій бібліотеці розпочалося у 2005 році із зібрання повнотекстових методичних вказівок. Одним з найважливіших показників роботи сучасної вузівської бібліотеки є книгозабезпеченість навчальних дисциплін. У навчальному процесі широко використовуються навчально-методичні матеріали, розроблені безпосередньо викладачами вищого навчального закладу. Кількість наявних у фонді бібліотеки методичних посібників повинна повністю задовольняти потребу в них студентів. Відсутність достатніх за обсягом підсобних приміщень для зберігання літератури, територіальна роз'єднаність університетських корпусів, недостатнє фінансування зумовили необхідність створення повнотекстової бази даних видань, що випускаються на поліграфічній базі університету. Надання доступу до електронних версій документів дозволяє досягти 100% забезпеченості дисципліни методичними вказівками.

Пропозиція про створення повнотекстової БД і надання доступу до неї активно обговорювалося на Вченій раді університету, і було визнано актуальним і своєчасним.

АІБС „УФД/Бібліотека” дозволяє зв'язати ці бази з електронним каталогом і дає можливість використовувати його пошуковий апарат.

При реєстрації в електронному каталозі і створенні бібліографічного опису в записях відмічають, що документ має повнотекстовий варіант і прописують де знаходиться цей документ (електронна адреса). Користувач, відібравши матеріал, має можливість скористатися повнотекстовим файлом.

Повнотекстова БД методичних вказівок – перший етап створення електронної бібліотеки (ЕБ). „Реальность ЭБ – это взаимодействие людей, техники, организаций и технологий” [1].

Рішенням Вченої ради університету в грудні 2009 року було визначено створення в Науковій бібліотеці вузу електронної бібліотеки. Були розроблені „Положення про електронну бібліотеку СНУ ім. В. Даля” і „Правила користування ЕБ СНУ ім. В. Даля”.

Незважаючи на різноманітні концептуальні підходи до поняття електронної бібліотеки, ми розглядаємо електронну бібліотеку як інтегровану інформаційну систему, що включає

депозитарний і активний фонди, каталог електронних ресурсів, інтерфейс користувача, комплекс апаратно-програмних засобів, що забезпечують довгострокове збереження та оперативний доступ до ресурсів, і ефективну навігацію за ресурсами.

На сервері системи „УФД/Бібліотека” (СУБД MS SQL на ОС Windows Server 2003), додатково встановлене наступне програмне забезпечення: web-сервер Apache з підтримкою PHP, що забезпечує взаємодію web-сервера (Aphache) і сервера MS SQL. Архіви файлів з повними текстами електронних документів зберігаються на окремому диску сервера. Через спеціально створений php-скрипт, користувачі, що авторизовані на сторінці електронної бібліотеки, отримують доступ до повнотекстових документів із внутрішньої мережі та мережі Internet. У системі „УФД/Бібліотека” однією з характеристик документа є мережеве розміщення файлу (стандартизований рядок символів, що вказує його місцезнаходження в локальній мережі) – посилання на пов'язаний з документом файл. Є також можливість вказати URL документа, що знаходиться поза бібліотекою, у відкритих архівах підрозділів університету.

Всі електронні документи, призначені для розміщення в електронній бібліотеці, зафіксовані в електронному каталозі наукової бібліотеки і в каталозі електронної бібліотеки. Таке дублювання обумовлене наступними причинами: по-перше, користувач, починаючи пошук необхідного видання, що знаходиться у фонді бібліотеки, насамперед, звернеться до електронного каталогу, при цьому в результаті пошуку він одержить перелік видань, у тому числі й електронних; по-друге, деякі об'єкти електронної бібліотеки СНУ є електронними копіями існуючих традиційних документів. Читач вправі сам вибрати форму, у якій він хотів би одержати видання, що його цікавить. Для пошуку тільки тих видань, що присутні в електронному виді, існує каталог електронної бібліотеки.

В електронній бібліотеці реалізований атрибутний пошук — інформаційний пошук об'єктів за значеннями їх характеристик (метаданих). Пошук можливий як за окремими полями у бібліографічному запису, так і за їх комбінацією з використанням логічних операторів, наприклад, за автором, назвою і роком видання. Можливий пошук за будь-яким полем

із безлічі полів формату UNIMARC. Тематичний пошук можливий з використанням предметних рубрик, а також предметних термінів (ключових слів). Результати пошуку видаються у вигляді списку бібліографічних записів із зазначенням всіх необхідних елементів. Самі документи постають перед користувачем у форматі Word-, HTML- або PDF-файлів.

Однак зрозуміло, що не всі види документів, які знаходяться в електронній бібліотеці, можуть бути представлені для вільного доступу в електронному вигляді з точки зору правових та інших обмежень. Донедавна доступ до повнотекстових документів існував лише в локальній мережі університету.

Для більш раціонального використання електронних ресурсів і розширення функціональних можливостей електронної бібліотеки та поліпшення якості обслуговування користувачів, було прийнято рішення створити авторизований доступ до ресурсів електронної бібліотеки, тобто надати можливість зареєстрованим користувачам віддалено завантажувати електронні документи, а нам вести відповідну статистику.

Реалізована структура електронної бібліотеки основана на використанні АІБС та організації зв'язування об'єкта електронної бібліотеки з його бібліографічним описом, електронною адресою даного ресурсу. Дане рішення є, скоріше, типовим для більшості бібліотек вищих навчальних закладів, оскільки забезпечує створення електронної бібліотеки на базі вже наявного програмного забезпечення типової АІБС без додаткових фінансових витрат. Крім того, читач-користувач електронної бібліотеки, який опанував навички роботи з електронним каталогом бібліотеки, легко здійснює пошук необхідних електронних документів в електронному каталозі електронної бібліотеки [2].

Структура електронної бібліотеки в існуючому вигляді не відповідає повною мірою тим вимогам і критеріям, що пред'являються до повнофункціональної електронної бібліотеки. Програмний засіб для формування електронної бібліотеки первісно не був призначений для управління об'єктами

електронної бібліотеки, відсутні механізми ефективного контролю використання ресурсів електронної бібліотеки, не передбачена можливість лексичного пошуку за повними текстами електронних документів, що є істотним недоліком електронної бібліотеки у її нинішній реалізації. Але в теперішніх економічних умовах для нас це найкращий вихід зі скрутного становища.

На даний момент створені і поповнюються наступні електронні колекції:

- навчально-методичні матеріали (навчально-методичні комплекси дисциплін, конспекти лекцій, інтерактивні підручники, навчальні і методичні посібники, навчальні програми, методичні вказівки тощо);

- наукові фахові видання;

- матеріали конференцій;

- електронна версія газети „Університетський вісник”;

- електронна версія університетського періодичного видання „Dahl's Horizon”.

Обсяг ЕБД становить 27 Gb.

Надання сервісних послуг з використанням документів в електронному форматі вимагає створення автоматизованих робочих місць читачів. Для цього в бібліотеці створено зону Wi-Fi.

З метою якісного та своєчасного поповнення і функціонування електронної бібліотеки, розроблений механізм координації діяльності Наукової бібліотеки зі структурними підрозділами університету, які є основними постачальниками електронних матеріалів.

Сьогодні вже нема сумнівів у доцільності існування цифрових (електронних, віртуальних) бібліотек. Швидкий доступ до достовірної і максимально повної інформації – невід’ємна складова фундаментальної науки, якісної освіти та ефективного бізнесу. Ряд бібліотек західних країн, насамперед, бібліотеки американських університетів, вже декілька років забезпечують своїм читачам можливість користування подібними ресурсами. Поступово це стає стандартною бібліотечною послугою і в Україні. Безсумнівно, що в

майбутньому, з подальшим розширенням в бібліотеках доступу до мережі Інтернет, повнотекстові БД будуть складати більшу частину фонду, надання користувачам повнотекстової інформації буде основною складовою бібліотечного обслуговування, а передплата на повнотекстові бази даних буде складовою частиною бюджету, що витрачається на комплектування фонду.

Література

1. Армс В. Электронные библиотеки : пер с англ. – М. : ВИНТИ, 2001. – 274 с. **2. Єпіфанова О.** Інформаційні ресурси бібліотеки вищого навчального закладу: організація, використання, управління (з досвіду роботи Наукової бібліотеки Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля) / О. Єпіфанова, В. Савельєва // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. „Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології”. – Л., 2011. – Вип. 6. – С. 279–290. **3. Лаппо П. М.** Введение в электронные библиотеки [Электронный ресурс]. / П. М. Лапо, А. В. Соколов. 2005 – Режим доступа: <http://natlib.org.by/html/news2005/7iuly/data/index.html>. – Назва. з екрана.

И. В. Морозюк

(Луганская областная библиотека для юношества)

Маркетинговый инструментарий в деятельности Луганской областной библиотеки для юношества

Формирование рыночных отношений в обществе оказало влияние и на работу библиотек. Термины рыночной экономики “менеджмент”, “маркетинг”, “фандрейзинг”, “паблик рилейшнз”, “имидж” «проект» плотно вошли в библиотечную практику и стали привычными в библиотечной лексике. Изменившиеся политические, экономические, социальные условия поставили перед библиотеками проблему выбора – существовать не только на средства, выделяемые государством, но и искать другие способы обеспечения функционирования

ЗМІСТ

1. Климочкіна О. М. Інформаційно-бібліотечне забезпечення вищого навчального закладу в контексті інноваційного розвитку освіти.....	4
2. Марфіна Ж. В. Від минулого до майбутнього: історія створення й розвитку бібліотеки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.....	8
3. Ткаченко Т. П. Формування моделі системи управління якістю бібліотеки як складової механізму управління якістю її діяльності.....	13
4. Єпіфанова О. В., Савельєва В. В. Формування повнотекстових баз даних на основі АІБС „УФД/ Бібліотека”.....	19
5. Морозюк И. В., Маркетинговый инструментарий в деятельности Луганской областной библиотеки для юношества.....	26
6. Айвазян О. Б., Великосельська О. М. Наукова діяльність як стратегічний напрямок розвитку НБ ХНУ.....	42
7. Прошкін В. В. Роль наукової бібліотеки в університетській педагогічній освіті.....	50
8. Макарова Г. Г. Освітньо-інформаційна діяльність Наукової бібліотеки Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка на допомогу навчально-виховному процесу.....	57
9. Сидорова Е. О. Какую книгу выбирает молодежь?.....	62
10. Решетняк Л. М. Модернізація основних напрямів методичної діяльності Наукової бібліотеки ЛНУ імені Тараса Шевченка.....	68
11. Шиліна О. О. Формування інформаційного простору у бібліотеках вишу.....	74
12. Семенова В. Ф. Створення та популяризація електронних ресурсів бібліотеки вищих навчальних закладів.....	78
13. Гросова В. В. Вплив електронного середовища на особливості комунікаційного обміну між персоналом бібліотеки.....	83
14. Кривошеева В. А. Библиотечная мотивация как способ управления персоналом библиотеки в современных условиях..	89

15. Кайді В. В. До питання необхідності впровадження маркетингових комунікацій в бібліотеки.....	93
16. Білоцька О. М. Рідкісні та цінні видання у фондах наукової бібліотеки Таврійського державного агротехнологічного університету.....	100
17. Зладюшкіна К. А. Перспективи використання БД у Науковій бібліотеці ЛНУ ім. Тараса Шевченка.....	110
18. Клименко Л. Е. Особенности и задачи формирования информационной культуры студентов.....	113
19. Прихожа О. Є. Визначення рівня ефективності та оцінка якості діяльності окремих структурних підрозділів бібліотеки.....	121
20. Бичко О. М. Нові тенденції довідково-бібліографічного обслуговування користувачів наукової бібліотеки Хмельницького національного університету.....	131
21. Лапко Н. Н. Библиотечные каталоги как информационная система.....	139
22. Зозуля С. М. Професійна компетентність: дослідження сутності поняття в контексті бібліотечної професіології.....	144
23. Дуванская Н. Н. Инновационное развитие библиотеки в информационном обществе: трансформация услуг и ресурсов.....	153
24. Етенко Н. Ю., Аврамова І. П., Рахніна Т. М., Кусмарова О. О. Інформаційне забезпечення користувачів на базі міжбібліотечної взаємодії (досвід роботи НБ ХНУРЕ у корпоративних проектах).....	160
25. Нестеренко Т. С. Практическое использование SWOT-анализа в управлении персоналом библиотеки.....	167
26. Кормилець Ю. В. Дослідження ефективності використання електронної бібліотеки ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.....	178
27. Ковтун А. И. Анализ форм учета автоматизированных библиотечных процессов обслуживания в системе „УФД/Библиотека”.....	183
28. Мацей О. О. Безперервна освіта – гарант професійного успіху (досвід роботи з підвищення кваліфікації в НБ ХНУ).....	188
29. Черепкова Н. О. Адаптація як елемент системи управління персоналом бібліотеки.....	195

30. Забелина Е.А. Балансовый учет библиотечных фондов: его сущность, функции и проблемы.....	204
31. Юршевська Т. М. Результати оцінки якості праці управлінських кадрів структурних підрозділів бібліотеки.....	209
32. Бикова О. В. Довідково-бібліографічне обслуговування на сучасному етапі.....	218
33. Кузуб И. Е. Редкая книга в новом формате.....	223
34. Ключковская С. А. Организация обслуживания иностранных студентов.....	229
35. Андрианова В. В. Возможности удовлетворения информационных потребностей читателей с помощью электронного каталога научной библиотеки ДонГТУ.....	233
36. Старостенко Н. О. Бібліотека Лисичанського педагогічного закладу як інформаційне джерело якісної підготовки майбутніх спеціалістів.....	238
37. Малютіна О.Ф. Становлення та розвиток бібліотеки.....	244
38. Кудина М. В. Отдел учебной литературы НБ ДонНУ: от истоков к современности.....	250
39. Паралева Л. А. Функционирование МБА и ЭДД в условиях работы современной библиотеки.....	259
40. Чайкина Е. В. Библиотека вуза в условиях трансформации высшего профессионального образования.....	263
41. Боровенська К. О. Інноваційні методи бібліографування наукових досягнень учених ДонДТУ.....	269
42. Застава І. В. Моніторинг діяльності бібліотеки ПТНЗ.....	273
43. Нагіба М. О. Збереження книжкових пам'яток, цінних та рідкісних видань у бібліотечних фондах.....	286
44. Півнєва Г. Б. Проблеми захисту інформації у бібліотеках.....	291
45. Савченко Є. І., Моторіна І. М. Проблемы справочно-библиографического обслуживания в условиях компьютеризации.....	296

Наукове видання

Сучасна бібліотека в інноваційному освітньому просторі

*Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної конференції
14–15 березня 2013 року*

Редакційна колегія:	Ж. В. Марфіна В. В. Залінова
Комп'ютерний макет:	К. А. Зладюшкіна
Коректори:	Л. М. Решетняк, О. В. Бикова

Здано до склад. 07.03.2013 р. Підп. до друку 11.03.2013 р.
Формат 60х84 1/16. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк арк. 17,90. Наклад 100 прим. Зам. №126.

Видавець і виготовлювач

Видавництво Державного закладу
„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. т/ф (0642) 58-03-02.
e-mail: alma-mater@list.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.